

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

28 вересня 2022

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) діє ще з радянських часів і має низку недоліків та прогалин у правовому регулюванні. Як наслідок, зазначене створює умови для порушення прав осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, та не сприяє завданням провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У цій публікації розглянемо деякі аспекти судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, які стосуються домашнього насильства.

Так, стаття 173-2 КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

У цій категорії справ досить типовими є ситуації, коли на підтвердження винуватості особи у вчиненні адміністративного правопорушення в судове засідання надають три види доказів: протокол про адміністративне правопорушення, рапорт працівника поліції, пояснення потерпілої. Поряд із цим, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, для спростування своєї вини надає особисті пояснення, які відповідно до статті 251 КУпАП також є доказами.

Ситуацію, в якій на підтвердження винуватості особи надано лише протокол про адміністративне правопорушення та пояснення потерпілої, в протизаконодавчому яким надаються пояснення особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, можна характеризувати як «показання на показання» (див., наприклад, постанови Бахмацького районного суду Чернігівської області від 29 вересня 2021 року у справі № 728/1897 та від 4 лютого 2021 року у справі № 728/135/21). Протокол про

адміністративне правопорушення та рапорт не є належними доказами по справі в розумінні статті 251 КУпАП, оскільки за своєю правовою природою вони не є самостійним беззаперечними доказами, а обставини викладені в них повинні бути перевірені за допомогою інших доказів, які б підтверджували вину особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, і не викликали сумніви у суду (див., наприклад, постанови Бахмацького районного суду Чернігівської області від 16 червня 2020 року у справі № 728/838/20 та від 27 лютого 2019 року у справі № 728/155/19).

Європейський Суд з прав людини в аналогічній ситуації у справі «Старков та Тищенко проти Росії» (рішення від 17 грудня 2019 року) звернув увагу, що єдиними доказами, на які посилалися суди при визнанні заявників винними, були протокол про адміністративне правопорушення та заяви співробітників поліції. ЄСПЛ дійшов висновку, що нездатність національних судових органів отримати свідчення незалежних спостерігачів за оспорюваних подій підірвала загальну справедливість судового розгляду (пункт 26).

Таким чином, при оцінці та співставленні доказів, за відсутності інших доказів, аніж пояснення сторін, суд по суті позбавлений можливості однозначно оцінити дії особи, як такі, що містять склад адміністративного правопорушення.

В силу принципу презумпції невинуватості, яка діє при розгляді справ про адміністративні правопорушення, всі сумніви у винності особи, що притягується до адміністративної відповідальності, тлумачаться на її користь, а недоведена вина прирівнюється до доведеної невинуватості.

Важливо, що процедура розгляду справ про адміністративні правопорушення не передбачає участі у судовому розгляді сторони обвинувачення, що може призвести до змішування ролі обвинувача і судді, і бути підставою для законних сумнівів неупередженості суду, а також порушити принцип змагальності.

З огляду на це, суд не може самостійно перебирати на себе «функції обвинувачення» і відшукувати докази вини особи, яка

притягується до адміністративної відповідальності, винуватість особи має доводитися саме в суді, що вимагає «обережності дій суду» при вирішенні питання про тягар доказування в такій категорії справ.

Матеріал підготував Павло Пархоменко,
голова Бахмацького районного суду Чернігівської області,
в межах проекту Центру верховенства права та
Академії Фольке Бернадотта (Folke Bernadotte Academy)
“Верховенство права під час війни”